



ASORKD

ASOCIACE PRO OCHRANU A ROZVOJ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ ČR

The Association for the Conservation and Development of the Cultural Heritage in the Czech Republic

Karolíny Světlé 5, 110 00 Praha 1, Tel.: +420 371 595 624; GSM: +420 777 183 077, +420 737 939 104, +420 736 181 289

prezidium@asorkd.cz; www.asorkd.cz; www.zachrante-lazne-kyselka.cz/

Připomínky ASORKD k zákonu památkovému, stavebnímu a ochraně životního prostředí zaměřené na zachování a další rozvoj architektonického dědictví

Úvod

Současná památková ochrana

Identita historických měst je založena na prioritě prostoru, na kontextuálních vazbách v zástavbě. Text současně platného památkového zákona 20/1987 Sb. vznikl v době, kdy byly kontextuální vztahy k prostředí naprosto samozřejmé, a proto nereflektované, nejen v architektuře, ale i řemeslné výrobě a ostatních činnostech tehdejší společnosti. Nebylo třeba podrobně specifikovat způsob ochrany památek – jednotnou památkovou koncepci zaručoval samozřejmý kontext. Jeho vnímání bylo již v době zahájení platnosti zákona narušené, postupně v souvislosti s potlačením tradičních hodnot téměř vymizelo. Samozřejmost kontextu nahradily různé názorové konstrukty – především v poučených odborných kruzích. Zákon 20/1987 Sb. ztratil základ, na kterém byl postaven, a přestal být funkční. Jednotná koncepce památkové péče dodnes nevznikla. Úředníci rozhodují sami o jednotlivých kauzách bez jednotné koncepce ochrany a bez opory v zákoně. Špatný stav naší památkové péče může změnit pouze jednotná koncepce ochrany a doplnění věcného obsahu do památkového zákona a navazující legislativy.

Připomínky k návrhu nového památkového zákona

A – These

Smyslem architektury není ztvárnění hmoty, výroba artefaktů, ale je vytváření prostorů pro různé funkce a činnosti civilizované společnosti. Architektura tak pro ni vytváří **životní prostředí**.

Základem identity **historických měst je priorita prostoru¹⁾**, která generuje **kontextuální vztahy²⁾** v zástavbě měst i ve vztahu solitérního objektu k přírodě.

Kontextuální vztahy dodávají historické architektuře, městské zástavbě i solitérům v krajině nadčasovou hodnotu, protože navazují na náš vrozený způsob vnímání prostředí, třídění vjemů a způsobu myšlení. Výsledky moderní vědy prokázaly, že lidstvo jako celek sdílí společné kognitivní procesy i postup strukturování vjemů a zpracování smyslu informací, které získáváme z vnějšího prostředí. Moderní věda tak potvrdila Kantovo pojetí prostoru jako „syntetické formy naší mysli apriori (tj. vrozené)“. Vazba kontextuální architektury na naše vrozené vnímání a myšlení je skutečným důvodem trvalé atraktivity historických měst – je nám v nich dobře. Z těchto důvodů je **ochrana priority prostoru, kontextu v zástavbě, vazby k místu, záležitostí environmentální**. Zachování kontextuálních vazeb v architektuře a urbanismu ochrání historické hodnoty a zajistí budoucí rozvoj při zachování identity města. Obnova ucelených prostorů se dnes jeví jako žádoucí i v moderních městech.

Naše připomínky současně navazují na dokument MMR z r. 2014 „**Politika architektury a stavební kultury ČR**“, který v tématu 3 – Začlenění staveb do prostředí požaduje „Zajistit návaznost nových

staveb na charakter a strukturu hodnotné stavební zástavby, respektovat a rozvíjet kulturní a stavební dědictví i hodnoty krajiny.

B –Navržená opatření

Z výše uvedených skutečností se jeví jako nutné, aby ochrana historických měst byla **zajištěna ve třech zákonech**: v zákoně o životním prostředí, v zákoně o ochraně památek a v zákoně stavebním:

- 1. v zákoně o životním prostředí** zajistit **ochranu kontextuálních vztahů v zástavbě měst i v krajině**, jako **nadčasovou hodnotu environmentální** pro vazbu na vrozený kognitivní systém sdílený všemi lidmi napříč civilizacemi, časem i zeměpisnou polohou.
- 2. v zákoně o ochraně památek** doplnit **ochranu architektonického dědictví konkrétními opatřeními**:

1. ochránit **urbanistické a architektonické hodnoty historických měst** a zajistit jejich další rozvoj ve smyslu dokumentu MMR **Politika architektury a stavební kultury ČR (2014)**, téma 3, opatření 3. 2. 4, 3. 2. 5:

- vytvořit jednotnou metodiku analýzy prostorových kompozičních vztahů jako jednotnou osnovu pro analýzy jednotlivých památkově chráněných měst. Analýzy prostorových vztahů měst zpracovat jako územně analytické podklady regulačních plánů (výšková a objemová regulace). Ke kontextuální zástavbě je nezbytné přistupovat jako ke koherentnímu celku – analýza musí být provedená pro celé území postupně od celku ke stále menším komponentům. Nelze nahodile vybírat části území kvůli aktuální potřebě.

2. zajistit jednotnou koncepci obnovy registrovaných památek jednotným postupem stavebně historického průzkumu – **obnovit SHP v původním rozsahu** jako regulovanou činnost v gesci NPÚ.

- 3. ve stavebním zákoně zajistit ochranu architektonického dědictví**

1. vložení povinnosti dodat mezi územně analytické podklady územních/regulačních plánů analýzu prostorové kompozice památkově chráněných měst zpracovanou podle jednotné koncepce památkové péče.

2. vložení povinnosti pro projektovou dokumentaci všech stupňů památkově chráněných objektů dodat Stavebně historické rozbor (SHP), zpracované na základě jednotné koncepce památkové péče.

Vysvětlivky:

*1) Termín „priorita prostoru“ pochází od výroku Immanuela Kanta v knize Kritika čistého prostoru: „...prostor je syntetická forma a priori naší psychiky, neuvědomělá intuice (tj. **geneticky ukotvená**, nezávislá na zkušenosti), s jejíž pomocí strukturujeme a dáváme smysl informacím, které přicházejí z vnějšího prostoru.*

2) Kontext – vztah k místu, k prostředí je generován dominantním postavením prostoru. Zákonitost kontextu popsal a Kantovu teorii v zásadě potvrdil v první polovině 20. století Gestaltismus, neboli tvarová psychologie. Je to především teorie smyslového vjemu, zvláště zrakového. Gestaltismus prokazuje, že procesy, které probíhají ve smyslových orgánech, jsou v mysli organizovány na základě jednotných konfigurací podle holistických principů. Máme tendenci hledat a slučovat jednotlivosti do větších sounáležitých celků podle jejich souvislosti, vzájemné podobnosti. Celek je víc než suma jednotlivostí, není jen jejich součtem, je vázán jejich vztahy, kompozicí.

Pokud nemůžeme spojovat objekty v našem prostředí podle jejich sounáležitosti do větších celků, vnímáme chaos a disharmonii, která v naší psychice vyvolává stres. Odtud přichází odcizení se místu, kde žijeme a v konečných důsledcích i s lidmi, které v nekontextuálním prostředí pouze mijíme, aniž bychom je vnímali empaticky, jak se tomu děje v historických, jasně definovaných městských prostorech. Tady je příčina protestů široké veřejnosti, které spontánně vznikají tehdy, když stavební úprava nebo novostavba porušuje návaznost ke svému místu, prostředí – kontext. Skutečně moderní, současnosti odpovídající přístup k architektuře, by měl navazovat na naše přirozené, vrozené kognitivní

možnosti, které nelze v lidech bez závažných škod potlačovat. Jde v podstatě o součást širokého environmentálního proudu, který usiluje o návrat přirozeného soužití člověka s planetou zemí.

Příloha: Politika architektury a stavební kultury ČR, Téma 3 – začlenění staveb do prostředí. Pro historická města je zde 3.2.4 a 3.2.5. Tato města mají vazby prostorové (kontext vytváří prostorové celky), takže v jejich případě jde o vazby prostorové. Moderní města mají zástavbu ze solitérů, ucelené prostory nevytvářejí, jejich prostorová analýza je odlišná – viz Kevin Lynch: The Image of the City.

Leden 2021

Ing. arch. Marie Šváblová
viceprezidentka ASORKD

Příloha:

POLITIKA ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČR MMR 2014

Téma 3 – Začlenění staveb do prostředí

Cíl 3.1

Zajistit návaznost nových staveb na charakter a strukturu hodnotné stávající zástavby, respektovat a rozvíjet kulturní a stavební dědictví i hodnoty krajiny.

Opatření 3.1.1

Zpracovat **metodiku zaměřenou na charakter a strukturu zástavby v územních plánech.**

Zodpovědnost: MMR

Spolupráce: MK, NPÚ, ÚÚR, AUÚP, vysoké školy

Termín: 2018

Opatření 3.1.2

V územních plánech **stanovovat charakter a strukturu stávající i navrhované zástavby.**

Zodpovědnost: Veřejná správa na úrovni obcí

Spolupráce: MMR

Termín: průběžně

Cíl 3.2

Chránit a posilovat charakter prvků tvořících lokální, celoměstskou či regionální identitu a podporovat ráz prostředí a jedinečnost daného místa.

Opatření 3.2.1

Prověřit možnost aktualizace vyhlášky č. 500/2006 Sb. ve smyslu zohlednění jevů týkajících se identifikace staveb, míst, přírodních prvků nebo veřejných prostorů, které tvoří lokální, celoměstskou či regionální identitu.

Zodpovědnost: MMR

Spolupráce: MŽP, MK, NPÚ, ÚÚR, AUÚP, vysoké školy

Termín: 2017

Opatření 3.2.2

Připravit **metodiku pro analýzu urbanistického popřípadě i architektonického charakteru** významných lokalit zastavěného území v územně analytických podkladech.

Zodpovědnost: MMR

Spolupráce: MK, NPÚ, AUÚP, veřejná správa na úrovni krajů a obcí, vysoké školy

Termín: 2017

Opatření 3.2.3

V územně analytických podkladech zpracovat **analýzu urbanistického popřípadě i architektonického charakteru** významných lokalit zastavěného území.

Zodpovědnost: Veřejná správa na úrovni krajů a obcí

Spolupráce: MMR

Termín: průběžně

Opatření 3.2.4

Připravit **metodiku pro analýzu kompozičních vztahů** v územně analytických podkladech.

Zodpovědnost: MMR

Spolupráce: MK, NPÚ, ÚÚR, AUÚP, veřejná správa na úrovni krajů a obcí, vysoké školy

Termín: 2016

Opatření 3.2.5

V územně analytických podkladech zpracovat **analýzu kompozičních vztahů** v zastavěném území i v krajině.

Zodpovědnost: Veřejná správa na úrovni krajů a obcí

Spolupráce: MMR, MK, NPÚ, AUÚP, vysoké školy

Termín: průběžně